

Om att lägga ut sin bibliotekspolitik på entreprenad

Siv Wold-Karlsen

Artikelförfattaren är kritisk mot upplägget av biblioteksseminarierna under ESF i Malmö och att BiS varit delaktigt i något som till stor del är lösliga nätverk utan täckning

Det har varit europeiskt socialt forum (ESF) i Malmö, 17-21 september 2008, och i bis har vi kunnat läsa att där skulle också bibliotek och bibliotekspolitik vara med på ett hörn.

I bis 2007:4 rapporterar Anders Ericson från ett förberedande biblioteksmöte i Stockholm, september 2007, där man planerar för ett par ESF-seminarier: Det ena om det politiska biblioteket, det andra om public lending right (PLR) och EU-direktivet som vill pålägga biblioteken att betala en upphovsrättsavgift, för att få lov att låna ut sina böcker.

Med på mötet var också Marilena Cortesini, som representant för den italienska aktionsgruppen 'non pago di leggere' (jag betalar inte för att läsa) som arbetar mot PLR-direktivet.

I bis 2008:2 har det politiska biblioteket försvunnit, men det har dykt upp ett nytt nätverk: Librarians for informational commons and another Europe (LICAE).

Bland dem som anslutit sej till LICAE-nätverket, finns föreningen BiS och den spanska aktionsgruppen mot PLR-direktivet, Plataforma contra el prestamo de pago en bibliotecas, samt ett annat, något äldre nätverk: Network Institute for Global Democratization (NIGD) NIGD har kommit till i samband med världssociala forum (WSF) och de två nätverken (LICAE och NIGD) har samma politiska målsättning. Så här uttrycks den på LICAE-hemsidan:

The network wants to create links between the social forum and the library community, and to contribute to the documentation of social forums in the public libraries.

Det handlar alltså om samarbete och dokumentation, och i bis 2007:4 skriver Anders Ericson att man vill "synleggja biblioteka sitt potensial i slike politiske prosessar" som sociala forum.

Kontaktperson för båda nätverken (NIGD och LICAE) är Mikael Böök, som också skrivit flera bis-artiklar om NIGD-aktiviteter på sociala forum. Från det sociala världssociala forumet i Mumbai-Indien, 2004, rapporterar Mikael från NIGD-seminariet: 'Demokratisering av information. Fokus på biblioteket'. Här uppmanar dåvarande IFLA-ordförande, Kay Raseroka, biblioteken att engagera sej i och för sociala forum, och ta ansvar för att "bevara, organisera och presentera all den information, som hundratals organisationer och sociala rörelser för med sig!"

På samma seminarium pläderar Mikael Böök "för att bibliotek och internet bör lyftas till samma nivå som riksdag, regering och domstolar i grundlagen. Tanken på en "konstitutionell uppgradering" av biblioteket och nätet vann stöd bland seminariets deltagare." (bis 2004:1)

I samma bis-nummer redogör Mikael närmare för sin syn på biblioteksmakt:

Många aktuella omständigheter och utvecklingstrender talar för att biblioteken borde ges maktbefogenheter. Jag är övertygad om att detta är nödvändigt för att informationsfriheten och demokratin ska kunna fortleva och fördjupas i informationssambället. Biblioteken borde erkännas som den fjärde statsmakt man traditionellt har ansett att den fria pressen kan utgöra.

I rikssvenskt språkbruk kallar man, traditionellt, pressen/media för den tredje statsmakten, och ibland kallar man organisationerna för den fjärde.

Som konstitutionella statsmakter räknas vanligen bara riksdag och regering. Domstolarna räknas inte riktigt med, vilket Montesquieu (1689-1755) troligen hade ogillat. Han var själv domare, slottsherre och författare till boken 'De l'esprit de lois' (Om lagarnas anda). En central bok vad gäller maktfördelningläran,

tanken att makten ska delas mellan tre av varann oberoende maktorgan: riksdag (lagstiftande) regering (utövande) domstolarna (dömande).

Montesquieu skrev sin bok 1748, på tryggt avstånd från allmän rösträtt, parlamentarism och andra demokratiska påfund som gjort att makt och maktfördelning har ändrat karaktär.

I och med parlamentarismen kan inte kungen längre välja sej en regering efter eget godtycke. Regeringen är beroende av en riksdagsmajoritet, som i sin tur bygger på folkviljan, uttryckt i allmänna val.

Detta är den indirekta demokrati som, på statlig och kommunal nivå, styr också bibliotekspolitik, och detta är det ok Mikael Böök/NIGD vill befria biblioteken ifrån.

De feiga biblioteken och det modiga EBLIDA

Biblioteken själva är feiga och undfallande; de följer som oftast politiska beslut, och ger därmed upp sin självständighet.

Annat är det med biblioteksföreningarna, framförallt den internationella biblioteksföreningen IFLA och den europeiska biblioteksföreningen EBLIDA. IFLA och EBLIDA har stakat ut sina egna positioner och tagit ställning i viktiga frågor som rör såväl intellektuell frihet som intellektuell egendom. Därför vill NIGD att IFLA ska delta i de världssociala forumens internationella råd "som består av representanter för ca 150 mångnationella organisationer och nätverk" (bis 2007:1, se också bis 2005:4)

Och till ESF i Malmö 2008, bjöd LICAE (Librarians for informational commons and another Europe) in EBLIDA, för att redogöra för EU:s PLR-direktiv.

Det är sant att IFLA och EBLIDA har uttalat sej om mycket. IFLA, men inte EBLIDA, har till och med uttalat

sig mot PLR-direktivet. Problemet är att både IFLA och EBLIDA tycks mena att bara de uttalat sej, har de gjort sitt.

IFLA och EBLIDA vågar inte

2004–2005 var EU-kommissionen riktigt på hugget i PLR-frågan och gick bland annat lös på de skandinaviska biblioteksersättningsarna, som är kulturpolitiskt och inte upphovsrättsligt bestämda. I april 2005 hade IFLA gått ut med ett principiellt uttalande mot PLR, så när IFLA i augusti kongressade i Oslo, frågade jag IFLA-representanter vad de tänkte göra nu, och fick svaret: Ingenting. Samma svar fick jag några månader senare av EBLIDA. 2006, när Italien, Portugal och Spanien, som ville undanta offentliga bibliotek från PLR-avgifter, dömdes i EG-domstolen, kontaktade jag på nytt EBLIDA, och fick ett svar som indikerar att EBLIDA nog inte riktigt vågar säga emot en så mäktig institution som EU-kommissionen:

EBLIDA's copyright group met in Vilnius at the end of last week. We discussed the situation about the Public Lending Right. You will be disappointed to hear that we could not think of any constructive steps to take. The Commission is vigorously pursuing Member States and we don't believe there is any chance of anyone listening to us if we raise objections to the Right.

Det var då jag gav upp, och sedan dess anser jag det vara helt meningslöst att försöka prata med EBLIDA – åtminstone om PLR-direktivet.

Fiktiva nätverk

Den 17 september 2008, samma dag som ESF började i Malmö, fick jag post från Mikael Böök. Innehållet var flygblad, som berättade att den 20 september arrangerade Librarians for informational commons and another Europe, en workshop om bibliotek och informationsfrihet, och där skulle bland annat jag, som representant för BiS, diskutera PLR-direktivet med Andrew Cranfield från EBLIDA.

Jag är inte BiS-medlem, och det skulle aldrig falla mej in att uttala mej om något som helst på vägnar av BiS. Mikael Böök hade satt upp både BiS' och mitt namn utan mitt vetande, och definitivt mot min vilja.

Jag blev därför inte bara överraskad, utan också riktigt rejält förbannad, och jag anser inte att detta är mitt personliga problem. Det är ett politiskt problem när man narras, låtsas och bluffar. Fejkar storstilade nätverk, när det i verkligheten handlar om att föreningen BiS samt de spanska och italienska aktionsgrupperna här har lagt ut delar av sin bibliotekspolitik på entreprenad: BiS betalade en lokalhyra. La Plataforma bidrog med fyra sidor spansk PLR-historik, och från Marilena Cortesini och Cologno Monzese-biblioteket kom en sida tom retorik – om allianser som ska byggas och kamp som ska föras på alla nivåer.

Från workshoppen som Librarians for informational commons and another Europe arrangerade, strömmade meddelanden av ungefär samma kaliber: WTO, GATS och TRIPS samt vissa EU-direktiv hotar biblioteken. Biblioteken bör vidareutvecklas som kultur- och informationsallmänningar, och Librarians for informational commons and another Europe fortsätter att diskutera och mobilisera omkring de här frågorna.

Att bluffa, både för sig själv och andra, är inte bara dumt, det är födummande också. Innehållslösa nätverk hindrar ett verkligt samarbete. Tomma slagord skymmer sikten för vad som verkligen händer runt omkring oss.

Godtyckliga beslut

Parallellt med LICAE-workshoppen i Malmö-Sverige, pågick 'The 5th European public Lending Right Conference' i Bukarest-Rumänien, 19-21 september 2008. Till den konferensen hade EU-kommissionen skickat en rapport, som är intressant läsning. Här framgår det att Kommissionen nu är så trött och less på hela det eländiga PLR-direktivet att den helst inte vill ha något mer med det att göra. Man försäkrar att "The Commission is not working on any new initiatives which relate specifically to the public lending right", och samtidigt puffar man för förslag till nya fräscha EU-direktiv, som "Green Paper on Copyright in the Knowledge Economy".

EU-kommissionen har också lagt ned flera PLR-ärenden, inte bara mot de skandinaviska länderna, utan också mot Portugal. Vilket är något överraskande, eftersom Portugal

håller fast vid att biblioteken (folkskol- och universitetsbiblioteken) inte ska betala PLR-avgifter. Sedan Portugal blev dömd i EG-domstolen, 2006, har man offrat arkiv och museer, som hädanefter ska betala PLR-avgifter. Men alla offentliga bibliotek är undantagna, och nu verkar både Polen och Rumänien följa Portugals exempel, medan Slovenien har kopierat den svenska biblioteksersättningen. Och EU-kommissionen ligger lågt. Varför då, kan man undra.

När det gäller Portugal, har jag ännu inte lyckats få fram någon information, med vad gäller Danmark-och-Sverige har Kommissionen nu offentliggjort sina interna beslutsunderlag, och här kan vi läsa att dansk och svensk biblioteksersättning inte utgör "a major priority for developing copyright policy in the internal market".

Vad nu det kan betyda.

EU-kommissionen har också kommit fram till att kulturell och språklig mångfald är bra, och att det kan vara tillåtet att använda biblioteksersättningar för att främja just detta.

EU-kommissionen har även räknat på det, och kommit fram till att det inte lönar sej att tvinga Danmark och Sverige att betala PLR-avgifter till alla upphovsrättsinnehavare inom EU/EES-området. Eftersom utbytet skulle bli max 200 euro per person och år.

Hur ska vi då tolka detta?

Att det är betydelsefullt att ha politiker och byråkrater som tar sitt ansvar och försvarar den inhemska kulturpolitiken – som de skandinaviska länderna, och Portugal, har haft.

Eller handlar det bara om en maktfullkomlig institution, EU-kommissionen, som helt enkelt blivit trött, och inte gitter tjafsas mer (om just detta)

2002 ändrade Kommissionen, helt godtyckligt, sin tolkning av PLR-direktivet, och krävde: Bort med all kulturpolitik!

2007 ändrar man sej igen, lika godtyckligt, och godtar viss kulturpolitik, men: Om några år gör Kommissionen kanske nya beräkningar och kommer fram till att man nog kan få ut 400 euro eller mer, av de svensk-danska biblioteks ersättningsarna. Och börjar då om på ny kula. För som EU-kommissionen själv så fint uttrycker det: Den har "discretionary power to decide".

Global demokrati?

Inför EU-omröstningen 1994 sa föreningen Bibliotek i Samhälle nej till svensk anslutning till EU, och det viktigaste argumentet var EU:s demokratiska underskott:

En svensk anslutning till EU kan få negativa konsekvenser både för de demokratiska värden och den solidaritet med tredje världen vår förening anser viktiga att försvara och utvidga.

(bis 1994:1)

Nu är vi där, i EU/EES, WTO och globaliseringen, och frågan är: Hur gör vi nu då, för att försvara och utvidga solidariteten, de demokratiska värdena, offentlighetsprincipen och biblioteken

I bis 2005:4 skriver Mikael Böök:

Folkbibliotekens historia och demokratiseringen är oskiljbara processer, men hittills har demokratiseringen främst varit en process inom enskilda nationer. Idag står mänskligheten inför en ny utmaning: vi behöver demokratiska institutioner på globalplanet.

Hur skapar vi då demokratiska institutioner på globalplanet?
Ja, inte är det utifrån en fördemokratisk maktfördelningslära, och heller inte med hjälp av fiktiva och innehållslösa nätverkskonstruktioner.
Tycker jag.

Vad tycker BiS, bissare och bisläsare?

Undrar
Siv Wold-Karlsen

Göteborg, 29. november 2008